

บทที่ ๒

สังฆาติเสสกัณฑ์

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต

วัตถุประสงค์ประจำบทเรียน

เมื่อนิสิตเรียนบทนี้แล้วสามารถ

บอกความสำคัญของอาบัติสังฆาติเสสได้

อธิบายขั้นตอนการบัญญัติสังฆาติเสสได้

อธิบายเหตุเกิดสถานที่และเนื้อหาของสังฆาติเสสได้

บอกเหตุที่ต้องอาบัติและไม่ต้องอาบัติได้

เนื้อหาโดยสังเขป

สาระสำคัญในสังฆาติเสส สิกขาบทที่ ๑-๑๐

๒.๑ ความนำ

ธรรมคือสังฆาติเสส คำว่า สังฆาติเสส แปลว่า อาบัติที่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดต้องอาศัยสงฆ์จึงจะพ้นจากอาบัติได้ มีวิเคราะห์ว่า สัมมา อาทิมหิ เจว เสเส จ อิจฉิตัพโพ อสสาติ สังฆาติเสโส สงฆ์พึงถูกภิกษุผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทปรารภในกรรมเบื้องต้น และกรรมที่เหลือ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า สังฆาติเสส (สัม+อาทิ+เสส) หมายความว่า เมื่อภิกษุผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทที่อยู่ในอาบัติสังฆาติเสส ๑๓ ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ต้องอาศัยสงฆ์ในการออกจากอาบัติเบื้องต้น ได้แก่ ขอบริวาส ท่ามกลางได้แก่ ขอมานัตต์ และสุดท้ายได้แก่ อัพภาน จึงจะพ้นจากอาบัตินี้ได้ อาบัติสังฆาติเสสนี้เปรียบได้กับผู้กระทำผิดแล้ว ถูกศาลสั่งจองจำในเรือนจำนั่นเอง สังฆาติเสส แปลว่า อาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่เหลือ กล่าวคือเมื่อภิกษุผู้ต้องอาบัตินี้ดังกล่าวแล้ว ต้องแจ้งแก่สงฆ์ ๔ รูปเพื่อขอประพติวัตรที่ชื่อมานัต เมื่อสงฆ์อนุญาตแล้วจึงประพติวัตรดังกล่าวเป็นเวลา ๑๕ ค่ำ เมื่อพ้นแล้วจึงขอให้สงฆ์ ๒๐ รูปทำสังฆกรรมสวดอัพภานให้ เมื่อพระสงฆ์สวดอัพภานเสร็จสิ้น ถือว่าภิกษุรูปนั้นพ้นจากอาบัติข้อนี้

สังฆาติเสส แปลว่า หมวดอาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ในกรรมเบื้องต้น และกรรมที่เหลือ หมายความว่าวิธีการจะออกจากอาบัตินี้ต้องอาศัยสงฆ์ตั้งแต่นั้นไปจนตลอด

สังฆาติเสสเป็นชื่อธรรมคืออาบัติสังฆาติเสส และเป็นชื่อสิกขาบทในสังฆาติเสสภังคนี้ บทบัญญัติในสังฆาติเสสภังคนี้ปรับโทษสถานหนักแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดรองลงมาจากปาราชิก จัดเป็นครุกาบัติ คืออาบัติหนัก เป็นทฎฐุลลาบัติ คืออาบัติชั่วหยาบ เป็นสาวเสสาบัติ คืออาบัติมีส่วนเหลือ และเป็นสเทกัจฉา คือยังพอแก้ไขได้

สังฆาติเสสของภิกษุสงฆ์ ๑๗ สิกขาบท แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. อสาธารณสังฆาติเสส เป็นสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภภิกษุสงฆ์ บัญญัติไว้เฉพาะสำหรับภิกษุสงฆ์
๒. สาธารณสังฆาติเสส เป็นสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภภิกษุสงฆ์ บัญญัติไว้ซึ่งภิกษุสงฆ์พึงรักษาด้วย

ในภิกษุวิภังคนี้ แสดงไว้เฉพาะอสาธารณสังฆาติเสส ๑๐ สิกขาบท ส่วนสาธารณสังฆาติเสสอีก ๗ สิกขาบทอนุโลมตามสิกขาบทของภิกษุ สังฆาติเสสภังคนี้ของภิกษุสงฆ์มี ๑๗ สิกขาบท แต่แสดงไว้ในพระวินัยปิฎก เล่ม ๓ ภิกษุวิภังคนี้เฉพาะอสาธารณสังฆาติเสส ๑๐ สิกขาบท

อาบัติสังฆาติเสส ๑๗ สิกขาบท ๙ สิกขาบท ให้ต้องอาบัติเมื่อแรกทำ ๘ สิกขาบทให้ต้องอาบัติเมื่อสวดสมนุภาครบสามจบภิกษุผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่งแล้ว ภิกษุนั้นต้องประพตูปักขมานัตในสงฆ์สองฝ่าย ภิกษุผู้ประพติมานัต แล้วภิกษุสงฆ์มีคณะ ๒๐ อยู่ในสีมาใด พึงเรียกภิกษุนั้นเข้ามาในสีมานั้น หากภิกษุสงฆ์มีคณะ ๒๐ หย่อนแม้รูปหนึ่ง พึงเรียกภิกษุนั้นเข้ามา หมู่ ภิกษุนั้นก็ไม่เป็นอันสงฆ์ เรียกเข้ามาแล้ว และภิกษุเหล่านั้นควรถูกตำหนิ ภิกษุผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่งบรรดา ๑๗ สิกขาบทนี้ต้องอาบัติ สังฆาติเสสแล้ว ต้องขอปักขมานัตต่อสงฆ์ที่มีจำนวน ๔ รูปเป็นอย่างน้อยภายใน วิหารสีมาหรือ

ซัณทสีมา แล้วประพฤติปักษมานัตเป็นเวลา ๑๕ ราตรี โดยไม่ต้อง อยู่ปริวาสกรรม แม้จะปกปิดอาบัติไว้หรือ ไม่ได้ปกปิดไว้ก็ตาม¹

วิธีขอปักษมานัต

ถ้าภิกษุณีต้องอาบัติสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๑ ว่าด้วยการก่อคดีพิพาทกับคหบดี เป็นต้น เธอพึงเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์มีจำนวน ๔ รูปเป็นอย่างน้อย หม่อมุตตราสงค์ เฉียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุณีผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่ง ประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “แม่เจ้า ดิฉันต้องอาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท(ก่อคดีพิพาท) ดิฉันขอปักษมานัต เพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท” ภิกษุณีผู้ฉลาดสามารถพึงให้เธอกล่าวขอ ๓ ครั้งอย่างนี้ แล้วประกาศให้สงฆ์ ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่า

“แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีนี้มีชื่อนี้ต้องอาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท เธอขอปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาทต่อสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงให้ปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาทแก่ภิกษุณีชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีนี้มีชื่อนี้ต้องอาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท ขอปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาทต่อสงฆ์ สงฆ์ให้ปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท แม่เจ้ารูปใดเห็นด้วยกับการให้ปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาทแก่ภิกษุณีชื่อนี้ แม่เจ้ารูปนั้นพึงนั่ง แม่เจ้ารูปใดไม่เห็น แม่เจ้ารูปนั้นพึงทักท้วง ฯลฯ แม่ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม่ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้ากล่าวความนี้ว่า แม่เจ้าขอสงฆ์ จงฟังข้าพเจ้า ฯลฯ

ปักษมานัตเพื่ออาบัติตัวหนึ่งชื่ออุสุยวาท สงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุณีชื่อนี้ สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่งข้าพเจ้าขอถือความนี้ขึ้นเป็นนตಿಯ่างนี้” เมื่อจบกรรมวาจาแล้ว ภิกษุณีผู้ต้องอาบัตินั้นพึงกล่าวคำสมาทานวัตร สมาทานมานัต ถ้าต้องการอยู่แบบเก็บวัตรก็พึงเก็บวัตรเก็บมานัต ก่อนอรุณขึ้นจึงค่อยสมาทานวัตรประพฤติมานัต ต้องแจ้งให้ภิกษุณีสงฆ์จำนวน ๔ รูปและภิกษุสงฆ์ จำนวน ๔ รูปทราบทุกวันว่าตนประพฤติมานัต เมื่อภิกษุณีนั้นประพฤติปักษมานัตครบ ๑๕ ราตรีแล้วจึงขออัพทาน คือให้ภิกษุณีสงฆ์มีจำนวน ๒๐ รูปเรียกเข้าหมู่² สังฆาทิเสส³ สำหรับภิกษุณีไม่ต้องอยู่ปริวาสเหมือนภิกษุสำหรับอาบัตินั้น สงฆ์เท่านั้นให้มานัต

¹ ภิกษุณียา หิ อาปตตี ฉาเทนตียาปิ ปริวาโส นาม นตฺถิ, ฉาทนปจฺจยาปิ น ทุกกฺกั อปชฺชติ, ตสฺมา ฉาเทตฺวาปิ อฉาเทตฺวาปิ เอกํ ปกฺขมานตฺตเมว จริตพฺพ. - กงฺขา.อ. ๓๕๕

² กงฺขา.อ. ๓๕๕-๓๕๗

³ สังฆาทิเสสนี้เป็นชื่อเรียกกองอาบัติ แปลว่า “หมู่อาบัติที่ต้องการสงฆ์ทั้งในระยะเบื้องต้นและในระยะที่เหลือ” หมายความว่า ภิกษุณีผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสจะออกจากอาบัตินั้นได้ต้องอาศัยสงฆ์ให้มานัต (ปักษ มานัต) ชักเข้าหาอาบัติเดิมและอัพทาน(เรียกเข้าหมู่) ในกรรมทั้งหมดนี้ ขาดสงฆ์เสียแล้ว ก็ทำไม่ได้สำเร็จ ภิกษุณีผู้จะออกจากอาบัติสังฆาทิเสสนั้น แม้จะปกปิดอาบัติไว้ก็ไม่ต้องอยู่ปริวาส ประพฤติปักษมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่ายเลยทีเดียว” (กงฺขา.อ. ๓๕๕, (วิ. มหา. ๑/๒๓๗/๒๕๒) สังฆาทิเสสนี้ เป็นชื่อเรียกกองอาบัติ แปลว่า “หมู่อาบัติที่ต้องการสงฆ์ทั้งในระยะเบื้องต้นและในระยะที่เหลือ” หมายความว่า ภิกษุณีผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส จะออกจากอาบัตินั้นได้ต้องอาศัยสงฆ์ให้ปริวาส ให้มานัต ชักกลับเข้าหาอาบัติเดิมและอัพทาน ในกรรมทั้งหมดนี้ขาดสงฆ์เสียแล้วก็ทำไม่สำเร็จ (วิ.อ. ๒/๒๓๗/๖)

ซึกเข้าหาอับติเดิม เรียกเข้าหมู่ ๑ ภิกษุณีหลายรูปก็ทำไม่ได้ ภิกษุณีรูปเดียวก็ทำไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า สังฆาทิเสส⁴

๒.๒ สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๑ ว่าด้วยการก่อคติพิพาท

เรื่องอุบาสกกับภิกษุณีถูลันทา

ครั้งนั้น อุบาสกคนหนึ่งถวายโรงเก็บของแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้วถึงแก่กรรม เขามีบุตร ๒ คน คนหนึ่งไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใส อีกคนหนึ่งมีศรัทธาเลื่อมใส บุตรทั้งสองแบ่งสมบัติของบิดา บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใสได้กล่าวกับบุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสในบัดนี้ว่า “พวกเรายังมีโรงเก็บของอยู่ เอาโรงเก็บของนี้มาแบ่งกันเถิด” เมื่อเขา กล่าวอย่างนั้น บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสได้กล่าวว่า “ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ บิดาของพวกเราถวายโรงเก็บของ(คำว่า โรงเก็บของ อุทโทสิต (อุทกสหุรูปท+วส อจฉาเน+อิ-ต) โรงเก็บของ คลังพัสดุ โรงเก็บน้ำ อุทกั วสิต อจฉาหน กตมเนนาติ อุทเทสิโต โรงที่เขาสร้างไว้สำหรับเก็บน้ำ ชื่อว่าอุทโทสิต (ลบ ก ซ้อนทุบ้าง,อาเทศ ว เป็น โอ) เอกกุลสส อุทเทสิโต โหติ⁵ โรงเก็บของของตระกูลหนึ่ง) ให้ภิกษุณีสงฆ์แล้ว” แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓

ต่อมา บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสคิดว่า ถ้าเราได้โรงเก็บของก็จักถวายภิกษุณีสงฆ์ จึงตกลง แบ่งมรดกกัน ครั้งนั้น เมื่อทั้งสองกำลังแบ่งกันอยู่ โรงเก็บของตกเป็นสมบัติของบุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใส เขาได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย กล่าวว่า เชิญท่านทั้งหลายออกไป โรงเก็บของเป็นสมบัติของกระผม

ภิกษุณีถูลันทาได้กล่าวว่า “เธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ บิดาของเธอถวายโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์แล้ว” ทั้งสองฝ่ายโต้เถียงกันว่า ถวายไม่ได้ถวาย จึงพากันไปฟ้องพวกมหาอมาตย์ผู้พิพากษาๆ ถามว่า “แม่เจ้า มีใครบ้างที่พอจะรู้เห็นเป็นพยานได้ว่า โรงเก็บของเขาถวายภิกษุณีสงฆ์แล้ว” เมื่อพวกมหาอมาตย์กล่าวอย่างนี้ ภิกษุณีถูลันทาจึงได้กล่าวว่า “พวกท่านเคยเห็นหรือได้ยินบ้างไหมว่า เมื่อจะถวายทานจะต้องมีพยานด้วย” พวกมหาอมาตย์ จึงตัดสินมอบโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์ไป บุรุษนั้นแพ้คดี จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “หญิงชั่วหัวโล้นเหล่านี้ ไม่ใช่สมณะหญิง ไฉนจึงให้ผู้พิพากษาริบโรงเก็บของของเราเล่า” ภิกษุณีถูลันทา บอกเรื่องนั้นให้พวกมหาอมาตย์ทราบ พวกมหาอมาตย์ได้ปรับสินไหมเขา บุรุษนั้นถูกปรับจึงให้สร้างที่พัก

⁴ สังฆาทิเสส ๑๗ สิกขาบทของภิกษุณีสงฆ์ปรากฏเพียง ๑๐ สิกขาบท เป็นนสาธารณบัญญัติ คือภิกษุสงฆ์ไม่ต้องรักษา ที่เป็นสาธารณบัญญัติ คือภิกษุสงฆ์ต้องรักษาด้วย ๗ สิกขาบท คือ

๑. สัจจริตตสิกขาบท ว่าด้วยการซุกสื้อ
๒. ปฐมทุฎฐโทสะ ข้อที่ ๑ ว่าด้วยภิกษุณีขัดเคืองมีโทษ
๓. ทุตติยทุฎฐโทสะ ว่าด้วยภิกษุณีขัดเคืองมีโทษข้อที่ ๒
๔. สังฆเภท ว่าด้วยการทำสงฆ์ให้แตกกัน
๕. สังฆเภทานวัตตกะ ว่าด้วยภิกษุณีผู้ประพฤติตามกล่าวสนับสนุนภิกษุผู้ทำลายสงฆ์
๖. ทุพพจะ ว่าด้วยภิกษุณีเป็นคนว่ายาก
๗. กุลทุสกะ ว่าด้วยภิกษุณีผู้ประทุษร้ายตระกูล (วิ แปล ๑/๒๙๙/๓๔๒,๓๐๑/๓๔๔, ๓๘๕/๔๑๙,๓๙๒/๔๓๒,๔๑๑/๔๔๔-๔๔๕,๔๑๘/๔๕๐,๔๒๕/๔๕๕,๔๓๖/๔๖๖ -๔๖๗)

⁵ วิ.มหา ๔ /๓๗/๓๒ อภิธานวรรณนา ๓๒๔/๔๒๕

อาชีวก ๑ ไว้ใกล้ที่อยู่ภิกษุณีแล้วสั่งอาชีวกว่า “พวกท่านจงช่วยกันพุดตะโกนใส่ภิกษุณีเหล่านี้” ภิกษุณีถูกลั่นทาจึงบอกเรื่องนั้นให้พวกมหาอมาตย์ทราบ

พวกมหาอมาตย์สั่งให้จับบุรุษนั้นจองจำไว้ พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ครั้งแรกพวกภิกษุณีให้เจ้าหน้าที่รับโรงเก็บของ ครั้งที่ ๒ ให้ปรับสินไหม ครั้งที่ ๓ ให้ จองจำ คราวนี้เห็นที่จะสั่งฆ่า”บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อย พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาถูกลั่นทาที่ชอบก่อคดีพิพาท

พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี อสุยยวาทิกา วิหเรยย คหบดีนา วา คหบดีปุเตน วา ทาเสน วา กมมกเรน วา อนตมโส สมณปริพพาชเกนาปิ อัย ภิกษุณี ปจมาปตติกั ฌมมำ อาปนนา นิสสารณียะ สงฆาติเสสนติ ฯ⁶

ก็ภิกษุณีใดก่อคดีพิพาทกับคหบดี กับบุตรคหบดี กับทาส หรือกับกรรมกร โดยที่สุดกระทั่งกับสมณปริพพาชก ภิกษุณีนี้ต้องธรรมคือสังฆาติเสสที่ชื่อว่าปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ⁷

สิกขาบทวิภังค์

ก่อคดีพิพาท พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงผู้ก่อคดี ภิกษุณีแสวงหาเพื่อนหรือเดินไปด้วยตั้งใจว่า “จะก่อคดี” ต้องอาบัติทุกกฏ บอกเรื่องของคนหนึ่ง(แก่ตุลาการ) ต้องอาบัติทุกกฏ บอกเรื่องของคนที่สอง ต้องอาบัติถูกลัจฉัย เมื่อศาลตัดสินแล้ว ต้องอาบัติสังฆาติเสส

คำว่า ปฐมาปตติกะ⁸ คือ ต้องอาบัติพร้อมการล่วงละเมิดวัตถุโดยไม่ต้องสวด สมณุภาสน์

คำว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ทำให้ถูกขับออกจากหมู่ เป็นชื่ออาบัติสังฆาติเสสที่แปลว่า ทำให้ถูกขับออกจากหมู่นั้นไม่ได้หมายความว่าถูกขับไล่ออกจากสำนัก ห้ามไม่ให้อยู่ในสำนักนั้นต่อไป แต่หมายถึงถูกขับออกไปประพฤติกษมานต์อยู่นับราตรี ๑๕ ราตรี งดการอยู่ร่วมกับสงฆ์ชั่วคราว เมื่อทำถูกต้องตามกระบวนการแล้วก็สามารถกลับเข้าหมู่นั้นได้ตามเดิม

ความต่างกันระหว่างสังฆาติเสสกันต์ของภิกษุณีสงฆ์กับของภิกษุสงฆ์ที่ชัดเจน ประการต่อมา คือ เรื่องการอยู่กรรมเพื่อให้พ้นจากอาบัติสังฆาติเสส ภิกษุณีผู้ต้อง อาบัติสังฆาติเสสแล้วประสงค์จะพ้นจากอาบัติเพียงแต่ขอปักขมานต์ต่อภิกษุณีสงฆ์ ประพฤติมนต์ ๑๕ ราตรีแล้วก็สามารถขออัพทานต่อภิกษุณีสงฆ์ได้ ส่วนภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้ว รู้ว่าเป็นอาบัติ รู้ว่าตัวเองยังไม่ได้อยู่กรรม ไม่มีอุปสรรค อันตราย อยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ แต่ปกปิดไว้ ประสงค์จะพ้นจากอาบัติ ต้องอยู่ปริวาสเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้ ต่อจากนั้นต้องประพฤติกษมานต์อีก ๖ ราตรี แล้วจึงสามารถขออัพทานต่อภิกษุสงฆ์ได้⁹

⁶ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๗๙/๑๙

⁷ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๖๗๙/๑๙

⁸ ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ” เป็นชื่อเฉพาะของธรรมคืออาบัติสังฆาติเสสที่ต้องในทันทีที่ล่วงละเมิด โดยไม่มีการสวดสมณุภาสน์และภิกษุณีที่ต้องอาบัติสังฆาติเสสต้องถูกไล่ออกจากภิกษุณีสงฆ์ (วิ.อ. ๒/๖๗๙/๔๗๑)ชักเข้าหาอาบัติเดิม” คือมูลปฏิกัสนา “เรียกเข้าหมู่” คืออัพทาน

⁹ กงขา.อ. ๑๗๔-๑๗๙

คำว่า สังฆาติเสส ความว่า สำหรับอาบัตินั้นสงฆ์เท่านั้นให้มานัต ชักเข้าหาอาบัตินิม เรียกว่าเข้าหมู่ ภิกษุณีหลายรูปก็ทำไม่ได้ ภิกษุณีรูปเดียวก็ทำไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า สังฆาติเสส

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณีถูกพวกชาวบ้านดึงตัวไป
๒. ภิกษุณีขออารักขา
๓. ภิกษุณีบอกไม่เจาะจงบุคคล
๔. ภิกษุณีวิกลจริต
๕. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๓ สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๒ ว่าด้วยการบวชให้สตรีผู้เป็นโจร

เรื่องชายาเจ้าลิจฉวีกับภิกษุณีอุลลันทา¹⁰

ครั้งนั้น ในกรุงเวสาลี ชายาของเจ้าลิจฉวี องค์หนึ่งประพฤตินอกใจพระสวามี เจ้าลิจฉวีผู้นั้นตรัสบอกให้เลิก ถ้าไม่เช่นนั้นฉันจะทำโทษเธอ นางแม้จะถูกว่ากล่าวอย่างนี้ก็ไม่เชื่อต่อมา คณะเจ้าลิจฉวีได้ประชุมกัน ด้วยราชากรณียกิจบางอย่าง เจ้าลิจฉวีองค์นั้นได้ตรัสกับพวกเจ้าลิจฉวีขออนุญาตลงโทษสตรีคนหนึ่ง คณะถามว่า “สตรีผู้นั้นคือใคร” เจ้าลิจฉวีนั้นตอบว่า “นางคือภรรยาประพฤตินอกใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจัก ชำนาง” คณะกล่าวว่า “ท่านจงรู้เองเถิด” สตรีนั้นทราบข่าวว่า สามีประสงค์จะฆ่านาง จึงเก็บของสำคัญ ๆ หนีไปยังกรุงสาวัตถี เข้าไปหาพวกเดียรฉัตรขอบวช พวกเดียรฉัตรไม่ต้องการบวชให้ นางจึงเข้าไปหาพวกภิกษุณีขอบวช พวกภิกษุณีก็ไม่ต้องการจะบวชให้ จึงเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาทอาวตของมีค่าแล้วขอบวช ภิกษุณีอุลลันทารับเอาสิ่งของแล้วบวชให้นาง

ต่อมา เจ้าลิจฉวีนั้นทรงตามหาสตรีนั้นไปถึงกรุงสาวัตถี พบนางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี จึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้วได้กราบทูล ขออนุญาตจับนาง พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า เชิญท่านสืบหานาง พบแล้วจงมาบอก เจ้าลิจฉวีกราบทูลว่า นางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี พระเจ้าข้า พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า ถ้า นางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี ใคร ๆ ก็ทำอะไรไม่ได้ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้วขอให้นาง ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด เจ้าลิจฉวีนั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณี จึงบวชให้สตรีผู้เป็นโจรเล่า บรรดาภิกษุณี ผู้มีก่น้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาได้นำเรื่องนี้ ไปบอกภิกษุให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี ชานํ โจริ วขณวิทิตํ อนปโเลเกตวา ราชานํ วา สงฆ์ วา คณํ วา ปุคํ วา เสณี วา อณฺณตร กปฺปา วุฏฺฐาเปยฺย อยมฺปิ ภิกษุณี ปจฺมาปตฺติกํ ธมฺมํ อาปนฺนา นิสฺสารณียํ สงฆาติเสสนฺติ ฯ¹¹

¹⁰ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๖๘๒/๓๐

ก็ภิกษุณีได้รู้และไม่บอกพระราชา สงฆ์ คณะ สมาคม หรือกลุ่มชนให้ทราบ บวชให้สตรีผู้เป็นโจร(โจร ตุกโร โมสโก โจโร เถเนกาคาริโก สมา เถยยลจ โจริกา โมโส เวโม วายนทณทโก.

โจร (จฺร เถยเย+ณ) โจร,ขโมย.โจเรตีติ โจโร ผู้ลักขโมย ชื่อว่าโจระ(ลบน,วุทธิ อุ เป็น โอ)โจโร นาม โย ปรณจมาสกํ ว่า อติเรกปรณจมาสกํ ว่า อคชนกํ อทินนํ เถยยสงฆาตํ อาทียติ เอโส โจโร นาม¹²ผู้ใดถือเอาทรัพย์ เขาไม่ได้ให้ กล่าวคือการขโมยได้ราคา ๕ มาสกหรือมากกว่า ๕ มาสกผู้นั้นชื่อว่า โจร)

ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าต้องโทษประหาร เว้นไว้แต่สตรีที่สมควร แม้ภิกษุณีนี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาติเสสที่ชื่อว่าปฐมาปัตติกะ นิสสารณียะ

ลักษณะบทวิภังค์

สตรีผู้เป็นโจร คือ สตรีผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ มีราคา ๕ มาสกหรือมากกว่า ๕ มาสก โดย ส่วนแห่งจิตคิดจะลัก นี้ชื่อว่าสตรีผู้เป็นโจร

ต้องโทษประหาร หมายถึง ผู้ทำความผิดโทษถึงประหารชีวิต

ที่ชื่อว่า เป็นที่รู้กัน หมายถึง ผู้คนเหล่าอื่นก็รู้ว่าผู้นั้นต้องโทษประหารชีวิต

พระราชา ความว่า พระราชาทรงปกครองในที่ใด ต้องขอพระบรมราชานุญาตในถิ่นนั้น

ที่ชื่อว่า สงฆ์ พระผู้มีพระภาคตรัสถึงภิกษุณีสงฆ์ ต้องขออนุญาตภิกษุณีสงฆ์

ที่ชื่อว่า คณะ ความว่า คณะปกครองในถิ่นใด ต้องบอกคณะในถิ่นนั้น

ที่ชื่อว่า สมาคม ความว่า สมาคมปกครองในถิ่นใด ต้องบอกสมาคมในถิ่นนั้น

ที่ชื่อว่า กลุ่มชน ความว่า กลุ่มชนปกครองในถิ่นใด ต้องบอกกลุ่มชนในถิ่นนั้น

สตรีที่สมควร มี ๒ ประเภท คือ (๑) ผู้ที่บวชในสำนักเดียรัจฉาย (๒) ผู้ที่บวชในสำนักภิกษุณีอื่น ภิกษุณี คิดว่า เราจักบวชให้เว้นไว้แต่ผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว แล้วจึงแสวงหาคณะ กรรมวาจาจารย์ บาตรหรือจีวร หรือ สมมติสีมา ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย อุปัชฌาย์ต้องอาบัติสังฆาติเสส คณะและอาจารย์ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นสตรีผู้เป็นโจร บวชให้ ต้องอาบัติ สังฆาติเสส เว้นไว้แต่สตรีที่สมควร

สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีไม่แน่ใจ บวชให้ ต้องอาบัติทุกกฏ เว้นไว้แต่สตรีที่ สมควร

สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ใช่สตรีผู้เป็นโจร บวชให้ เว้นไว้แต่สตรีที่สมควร ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีสำคัญสตรีผู้เป็นโจร บวชให้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีไม่แน่ใจ บวชให้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่สตรีผู้เป็นโจร ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ใช่สตรีผู้เป็นโจร บวชให้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปไม่ต้องอาบัติ คือ¹³

¹¹ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๗๙ / ๑๙

¹² วิ.มหาวิ. ๑ / ๙๒/๖๑,อภิธานวรรณนา ๕๒๒/๖๔๙

๑. ภิกษุณีไม่รู้ว่าเป็นสตรีผู้เป็นโจรจึงบวชให้
๒. ภิกษุณีขออนุญาตแล้วบวชให้
๓. ภิกษุณีบวชให้สตรีผู้เป็นโจรผู้สมควร
๔. ภิกษุณีวิกลจริต
๕. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๔ สังฆาติเสสิกขาบทที่ ๓ ว่าด้วยการเข้าละแวกหมู่บ้านตามลำพังเป็นต้น

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของพระภัททกาปิลาณี

ครั้งนั้น อันเตวาสินีของพระภัททกาปิลาณี ทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลาย จึงหนีไปตระกุลญาติในหมู่บ้าน พระภัททกาปิลาณีไม่เห็นเธอจึงถามภิกษุณีทั้งหลาย ทราบความแล้ว จึงกล่าวว่า ที่หมู่บ้านโน้น มีตระกูลญาติของภิกษุณีนี้อยู่ ท่านทั้งหลายจงไปสืบหาคนที่ตระกูลญาตินั้น ภิกษุณีทั้งหลายไปที่ตำบลนั้นพบภิกษุณีนั้นแล้วได้กล่าวว่า แม่เจ้า ทำไมเธอมาคนเดียว ไม่ถูกใครทำมิดีมิร้ายบ้างหรือ เธอตอบว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ดิฉันไม่ถูกใครทำมิดีมิร้ายเลย พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุณีทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี เอกา คามนตรี คจเฉยย อยมปิ ภิกษุณี ปจมาปตติกัม ธมมํ อापนนา นิสสารณียํ
สงฆาติเสสนติ ฯ¹⁴

ก็ ภิกษุณีใด ไปสู่ละแวกหมู่บ้าน รูปเดียว แม้ภิกษุณีนี ต้องธรรมคือสังฆาติเสสิกขาบทที่ชื่อว่า ปจมาปตติกณะ นิสสารณียะ

เรื่องภิกษุณี ๒ รูป

สมัยนั้น ภิกษุณี ๒ รูปเดินทางไกลจากเมืองสาเกตไปกรุงสาวัตถี ระหว่างทางต้องข้ามแม่น้ำ ลำดับนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้เข้าไปหาพวกเรือจ้างแล้วได้บอกให้พาข้ามฟาก พวกเรือจ้างตอบว่า แม่เจ้า พวกเราไม่สามารถพาข้ามไปคราวละ ๒ รูปได้ นายเรือจ้างคนหนึ่งจึงพาภิกษุณีรูปหนึ่งข้ามฟาก นายเรือจ้างคนที่ข้ามฟากแล้ว ช่มขึ้นภิกษุณีรูปที่ข้ามฟากแล้ว นายเรือจ้างคนที่ยังไม่ข้ามฟากก็ช่มขึ้นอีกรูปหนึ่งที่ยังไม่ข้ามฟาก

ภายหลัง ภิกษุณีทั้งสองนั้นพบกันแล้วถามกันว่า ถูกทำมิดีมิร้ายบ้างไหม ต่างบอกว่า ถูกทำมิดีมิร้าย ครั้นเธอทั้งสองถึงกรุงสาวัตถี บอกเรื่องนี้ให้ภิกษุณีทั้งหลายทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุณีทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง ดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี เอกา วา คามนตรี คจเฉยย เอกา วา นทีปารี คจเฉยย อยมปิ ภิกษุณี ปจมาปตติกัม ธมมํ อापนนา นิสสารณียํ สงฆาติเสสนติ ฯ¹⁵

¹³ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๙๓ / ๒๘

¹⁴ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๘๗ / ๒๔

อนึ่ง ภิกษุณีใด ไปสู่สะพานหมู่บ้าน รูปเดียว หรือข้ามฝั่งแม่น้ำ รูปเดียว แม้ภิกษุณีนี้ ก็ต้องธรรม คือ สงฆาภิเสกที่ชื่อว่า ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

สมัยนั้น ภิกษุณีจำนวนหลายรูปเดินทางไปกรุงสาวัตถี ในแคว้นโกศล ได้เข้าไปสู่หมู่บ้านหนึ่งในตอน เย็น ในบรรดาภิกษุณีเหล่านั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งมีรูปร่าง นาดู น่าชม ชายคนหนึ่งพอได้เห็นก็มีจิตรักใคร่ภิกษุณี นั้น ชายผู้นั้นเมื่อจัดที่นอนถวายภิกษุณีเหล่านั้น ได้จัดที่นอนไว้เพื่อภิกษุณีรูปงามนั้น ณ ส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุณี นั้นรู้ทันว่า ชายคนนี้ถูกราคะครอบงำ ถ้าเขามาหาตอนกลางคืน เราต้องเสียหายแน่ จึงไปนอนที่ตระกุกหนึ่ง โดยไม่บอกภิกษุณีทั้งหลาย ครั้งนั้น ชายผู้นั้น มาค้นหาภิกษุณีนั้น พอดีไปถูกตัวภิกษุณีทั้งหลาย พวกภิกษุณี (ตื่นขึ้นมา)ไม่เห็นภิกษุณีนั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุณีนั้นออกไปกับผู้ชายแล้วแน่นอน”

ครั้นเมื่อผ่านราตรีนั้น ภิกษุณีนั้นเข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย พวกภิกษุณีได้ถามภิกษุณีนั้น ภิกษุณีนั้น กล่าวว่า แม่เจ้า ดิฉันมิได้ออกไปกับผู้ชาย แล้วบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุณีทั้งหลายทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติ สิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุณีทั้งหลาย แล้ว จึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี เอกา วา คามนตรี คจเจยย เอกา วา นทีปารี คจเจยย เอกา วา รตตี วิปวเสยย อยมปิ ภิกษุณี ปฐมาปตติกั รัมมึ อาปนนา นิสสารณียั สงฆาภิเสสนติ ฯ¹⁶

อนึ่ง ภิกษุณีใด ไปสู่สะพานหมู่บ้าน รูปเดียว ข้ามฝั่งแม่น้ำ รูปเดียว หรือ ออกไปอยู่พักแรมในราตรี รูปเดียว แม้ภิกษุณีนี้ ก็ต้องธรรมคือสงฆาภิเสกชื่อ ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

สมัยนั้น ภิกษุณีจำนวนหลายรูปเดินทางไกลไปกรุงสาวัตถี ในแคว้น โกศล ภิกษุณีรูปหนึ่งปวดอุจจาระ จึงปลีกตัว เดินตามหลังไปรูปเดียว คนทั้งหลาย เห็นเธอจึงข่มขืน ลำดับนั้น ภิกษุณีนั้นเข้าไปหาภิกษุณีเหล่านั้น พวกภิกษุณีได้กล่าวกับภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า ทำไมเธอจึงปลีกตัวอยู่เพียงรูปเดียว ไม่ถูกทำมิดีมิร้าย ดอกหรือ ภิกษุณีนั้นจึงตอบว่า แม่เจ้า ดิฉันถูกทำมิดีมิร้าย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุณีทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี เอกา วา คามนตรี คจเจยย เอกา วา นทีปารี คจเจยย เอกา วา รตตี วิปวเสยย เอกา วา คณมหา โอทีเยยย อยมปิ ภิกษุณี ปฐมาปตติกั รัมมึ อาปนนา นิสสารณียั สงฆาภิเสสนติ ฯ¹⁷

¹⁵ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๘๘ / ๒๕

¹⁶ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๘๗ / ๒๔

¹⁷ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๘๑ / ๒๖

อนึ่ง ภิกษุณีใดไปสู่ละแวกหมู่บ้านรูปเดียว ข้ามฝั่งแม่น้ำรูปเดียว ออกไปอยู่พักแรมในราตรีรูปเดียว หรือปลีกตัวจากคณะอยู่รูปเดียว แม้ภิกษุณีนี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาติเสสที่ชื่อว่าปฐมมาปัตติกะ นิสสารณียะ¹⁸

สิกขาบทวิภังค์

คำว่า ไปสู่ละแวกหมู่บ้านรูปเดียว ความว่า เมื่อเธออย่างเท่าก้าวที่ ๑ เข้าสู่บริเวณรั้วของหมู่บ้านที่มีรั้วล้อม ต้องอาบัติอุลลัจจัย อย่างเท่าก้าวที่ ๒ ต้องอาบัติสังฆาติเสส เมื่อเธออย่างเท่าก้าวที่ ๑ เข้าสู่อุปัจารของหมู่บ้านที่ไม่มีรั้วล้อม ต้องอาบัติ อุลลัจจัย อย่างเท่าก้าวที่ ๒ ต้องอาบัติสังฆาติเสส

คำว่า ข้ามฝั่งแม่น้ำรูปเดียว ความว่า ที่ชื่อว่าแม่น้ำ คือสถานที่ใดที่หนึ่งซึ่ง เมื่อภิกษุณีครองผ้าปกปิดมณฑล ๓ เตินข้าม อันตราวาสกเปียก เมื่อเธออย่างเท่าก้าว ที่ ๑ ข้ามไปต้องอาบัติอุลลัจจัย อย่างเท่าก้าวที่ ๒ ข้ามไปต้องอาบัติสังฆาติเสส

คำว่า ออกไปอยู่พักแรมในราตรีรูปเดียว ความว่า เธอละหัตถบาส(ระยะ ห่างสองศอกครึ่ง)จากภิกษุณีที่เป็นเพื่อนในขณะที่อรุณขึ้น ต้องอาบัติอุลลัจจัย พัน หัตถบาสแล้ว ต้องอาบัติสังฆาติเสส

คำว่า หรือปลีกตัวจากคณะอยู่รูปเดียว ความว่า ในป่าซึ่งไม่มีหมู่บ้านอยู่ เมื่อเดินไปกำลังจะพ้นระยะที่จะมองเห็นได้หรือบริเวณที่เพื่อนภิกษุณีจะได้ยินเสียง ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อพ้นไปแล้ว ต้องอาบัติสังฆาติเสส

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณีที่เพื่อนภิกษุณีจากไป สึก มรณภาพ หรือไปเข้ารีต
๒. ภิกษุณีผู้มีเหตุขัดข้อง
๓. ภิกษุณีวิกลจริต
๔. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๕ สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๔ ว่าด้วยการเรียกภิกษุณีที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมเข้าหมู่

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลิเป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความอื้อฉาว ถกเถียง ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ เมื่อสงฆ์จะลงโทษภิกษุณีจันทกาลินั้น ภิกษุณีอุลลันนทาก็คัดค้าน ต่อมา ภิกษุณีอุลลันนทาเดินทางไปหมู่บ้านด้วยฐานะบางอย่าง ครั้งนั้น ภิกษุณีสงฆ์ทราบว่ ภิกษุณีอุลลันนทาจากไปแล้ว จึงลงอุกเขปนียกรรม (แปลว่ากรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุณีผู้ควรยกเสียจากหมู่ สงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุณีผู้ไม่ต้องอาบัติก็ไม่ปรารภนาจะเห็นว่าเป็นอาบัติ แม้ต้องอาบัติแล้วก็ไม่ปรารภนา จะทำคืน(แสดง)อาบัติ แม้มีทิวฐิบาปก็ไม่ปรารภนาจะสละทิวฐิบาป)นั้นภิกษุณีจันทกาลิเพราะไม่เห็นอาบัติ ครั้นภิกษุณีอุลลันนทาทำธุระในหมู่บ้านเสร็จแล้วกลับมายังกรุงสาวัตถี เมื่อภิกษุณีอุลลันนทากำลังมาภิกษุณีจันทกาลิไม่ปูอาสนะ ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้ง รองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตรและจีวร ไม่เอาน้ำดื่มต้อนรับ ภิกษุณี อุลลันนทาได้กล่าวกับภิกษุณีจันทกาลินั้นดังนี้ว่า เมื่อฉันกำลังมา ไฉนเธอจึงไม่ ปูอาสนะ ไม่ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตรและจีวร ไม่เอาน้ำดื่มต้อนรับเล่า

¹⁸ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๖๙๑ / ๓๙

ภิกษุณีจันทกาลิจึงแจ้งเรื่องให้ทราบ ภิกษุณีอุลลันนทาบอกว่า ภิกษุณีพวกนี้โง่เขลา ภิกษุณีพวกนี้ไม่ฉลาด ภิกษุณีพวกนี้ไม่รู้จักรกรรม โทษของกรรม กรรมวิบัติ หรือกรรมสมบัติ เรานี้แหละ รู้จักรกรรมบ้าง โทษของกรรมบ้าง กรรมวิบัติบ้าง กรรมสมบัติบ้าง เรานี้แหละพึงทำ กรรมที่ยังไม่มีใครทำหรือรู้ที่ตนกรรมที่ตัดสินใจไปแล้วได้ จึงสั่งให้ประชุมภิกษุณีสงฆ์ ทันทีแล้วเรียกภิกษุณีจันทกาลิกลับเข้ามา

บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตานิ ประณาม โพนทะนาการกระทำของอุลลันนทา ได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลาย ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี สมคเคน สงฺเขน อุกฺขิตฺตํ ภิกษุณี รมเมน วินเยน สตฺถุสาสนเณ อนปฺโลเกตฺวา การกสงฺฆํ อนนฺถาย คณฺสฺส นฺทํ โอสฺสาเรยฺย อยมฺปิ ภิกษุณี ปจฺมาปตฺติกํ รมมํ อาปนฺนา นิสฺสารณียํ สงฺฆาติเสสนฺติ ฯ¹⁹

ก็ภิกษุณีใดเรียกภิกษุณีที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันลงอุกเขปนียกรรมโดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตศาสนาให้กลับเข้ามาโดยไม่บอกการกสงฆ์ ทั้งไม่ รับรู้ฉันทะของคณะ แม้ภิกษุณีนี้ต้องธรรมคือสงฆาติเสสที่ชื่อว่าปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ²⁰

สิกขาบทวิภังค์

สงฆ์ที่ชื่อว่า พร้อมเพรียงกัน คือ มีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสมานสังวาสสีมา

ลงอุกเขปนียกรรม คือ ถูกสงฆ์ลงโทษเพราะไม่เห็นหรือไม่ทำ คินอาบัติหรือเพราะไม่ยอมสละทิฏฐิ บาบ ภิกษุณีคิดว่า จะเรียกเข้ามา จึงแสวงหาคณะ หรือสมมติสีมา ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติสังฆาติเสส

บทภาษณีย์

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณีบอกสงฆ์ผู้ทำกรรมแล้วเรียกกลับเข้ามา
๒. ภิกษุณีเรียกกลับเข้ามา เมื่อรับรู้ฉันทะของคณะแล้ว
๓. ภิกษุณีเรียกภิกษุณีผู้ประพฤติชั่ววัตรกลับเข้ามา
๔. ภิกษุณีเรียกกลับเข้ามาในเมื่อไม่มีการกสงฆ์ผู้ทำกรรม
๕. ภิกษุณีวิกลจริต

¹⁹ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๖๙๕ / ๔๒

²⁰ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๖๙๕ / ๒๙

๖. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๖ สังขาทิสถสิกขาบทที่ ๕ ว่าด้วยการรับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา

สมัยนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทามีรูปร่าง น่าดู น่าชม คนทั้งหลายเห็นเธอที่โรงฉัน ต่างก็กำหนด จึงถวายอาหารที่ดี ๆ แก่นางผู้กำหนด ภิกษุณีสุนทรินันทาจึงได้ฉันตามความต้องการ ส่วนภิกษุณีอื่น ๆ ไม่ได้ฉันตามที่คิดไว้ บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อย ฯลฯ ตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณี สุนทรินันทากำหนด จึงรับของเคี้ยวหรือของฉันจากมือชายผู้กำหนดด้วยมือของตนแล้วเคี้ยวฉันแล้ว ได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี อวสสุตา อวสสุตส บุริสปุคคสส ทตถโต ขาทนียิ วา โภชนียิ วา สทถถา ปฏิกคเหตุวา ขาทะเยย วา ภูณเชยเย วา อยมปิ ภิกษุณี ปจมาปตติกัม ฌมมึ อาปนนา นิสสารณียิ สงขาทิสถสนฺติ ฯ²¹

ภิกษุณีใดกำหนด รับของเคี้ยวหรือของฉัน จากมือชายผู้กำหนด ด้วยมือของตนแล้ว เคี้ยวหรือฉัน แม้ภิกษุณีนี้ ต้องธรรมคือสังขาทิสถสิกขาบทที่ชื่อ ปจมาปตติกัม นิสสารณียะ²²

สิกขาบทวิภังค์

ของเคี้ยว คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ น้ำและไม้ชำระฟัน นอกนั้นชื่อว่า ของเคี้ยว

ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมสด ข้าวตูปลา เนื้อ ภิกษุณีรับประเคนด้วยตั้งใจว่า จะเคี้ยวจะฉัน” ต้องอาบัติถุลลัจจัย ฉันต้องอาบัติสังขาทิสถทุก ๆ คำกลืน

ภิกษุณีรับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อฝ่ายหนึ่งกำหนด รับประเคนด้วยตั้งใจว่า จะเคี้ยว จะฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

ฉันต้องอาบัติถุลลัจจัย ทุกๆคำกลืน ภิกษุณีรับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างกำหนด รับประเคนจากมือนัยักษ์ เปรต บัณเฑาะก์หรือ สัตว์ดิรัจฉานมีกายเป็นมนุษย์ ด้วยตั้งใจว่า จะเคี้ยว จะฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติถุลลัจจัยทุก ๆ คำกลืน รับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อกำหนดฝ่ายเดียว รับประเคนด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติ ทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน รับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้อง อาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

²¹ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๗๐๐ / ๓๑

²² วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๗๐๐ / ๔๕

๑. ภิกษุณีไม่กำหนดรับของจากชายผู้ไม่กำหนด
๒. ภิกษุณีรู้ว่า “เขาไม่กำหนด” จึงรับประเคน
๓. ภิกษุณีวิกลจริต
๔. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๗ สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๖ ว่าด้วยการส่งเสริมภิกษุณีให้รับโภชนะจากมือชายผู้กำหนด

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา

ครั้งนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทามีรูปร่าง น่าดู น่าชม คนทั้งหลายเห็นภิกษุณีสุนทรินันทานั้นที่โรงฉัน ต่างก็กำหนด จึงถวายอาหารที่ดี ๆ แก่ภิกษุณีสุนทรินันทา แต่ภิกษุณีสุนทรินันทามีความยำเกรง ไม่ยอม รับประเคน ภิกษุณีผู้นั่งถัดกันได้กล่าวกับภิกษุณีสุนทรินันทานั้นดังนี้ว่า แม่เจ้า เหตุไรท่านจึงไม่รับประเคน เพราะพวกเขาเป็นผู้กำหนด ก็ท่านกำหนดด้วยหรือ ดิฉันไม่กำหนด

ภิกษุณีนั้นพูดว่า แม่เจ้า ชายผู้นี้จะกำหนดหรือไม่กำหนดก็ทำอะไรท่านไม่ได้ เพราะท่านไม่กำหนด นิมนต์เถิด แม่เจ้า ชายผู้นี้จะถวายของเคี้ยวหรือของฉันก็ตาม ท่านจงรับประเคนของนั้นด้วยมือของตนเองแล้ว เคี้ยวหรือฉันเถิด

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี เอวํ วเทยย กิณฑะ อยะเย เอโส บุริสปุคฺคโธ กริสฺสติ อวสฺสุโต วา อนวสฺสุโต วา ยโต ตวํ อนวสฺสุตา อิงฺฆยะ ยนเต เอโส บุริสปุคฺคโธ เทติ ขาพณียํ วา โภชนียํ วา ตํ ตวํ สหตถา ปฏิกฺคเหตุวา ขาพ วา ภูณฺช วาติ อยมปิ ภิกษุณี ปฐมาปตฺติกํ ธมฺมํ อาปนฺนา นิสฺสารณียํ สงฺฆาทิเสสนติ ฯ²³

ก็ ภิกษุณีใด กล่าวอย่างนี้ว่า “ชายผู้นั้น จะกำหนดหรือไม่กำหนดก็ตาม ก็ทำอะไรท่านไม่ได้ เพราะท่านไม่กำหนด นิมนต์เถิด แม่เจ้า ชายผู้นี้ จะถวายสิ่งใด จะเป็นของเคี้ยวหรือของฉันก็ตาม ท่าน จงรับประเคนของนั้นด้วย มือของตนเองแล้ว เคี้ยวหรือฉันเถิด” ดังนี้ แม่ภิกษุณีนี้ ต้องธรรมคือสังฆาทิเสส ที่ชื่อว่า ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ²⁴

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุณีส่งเสริมให้รับ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีรับประเคนตามคำของภิกษุณีนั้นด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติถุลลัจจัยทุก ๆ คำกลืน ฉันเสร็จแล้ว ต้องอาบัติ สังฆาทิเสส

ภิกษุณีส่งเสริมด้วยกล่าวว่า “จงรับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน” ต้องอาบัติ ทุกกฏ ภิกษุณีรับประเคนตามคำของภิกษุณีนั้นด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้อง อาบัติทุกกฏ

บทภาชนีย

²³ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๗๐๕ / ๓๔

²⁴ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๗๐๕ / ๔๙

ฝ่ายหนึ่งกำหนด ภิภษุณีส่งเสริมด้วยกล่าวว่า “จงเคี้ยวของเคี้ยวหรือจมนั้ของจมนั้จากมือของยั้กษั้ เปรต บั้ณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรั้จณานที่มีกายเป็นมนุษย์” ต้องอาบตั้ทุกกฎ

ภิภษุณีสรับประเคนตามคำของภิภษุณีสั้ด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะจมนั้” ต้องอาบตั้ทุกกฎ จมนั้ ต้องอาบตั้ทุกกฎทุก ๆ คำกลีสั้ เมื่อจมนั้เสร้จ ต้องอาบตั้ถูกลั้จจยั้

ภิภษุณีส่งเสริมด้วยกล่าวว่า “จงรับประเคนน้ำและไม้สั้ฟั้” ต้องอาบตั้ทุกกฎ ภิภษุณีสรับประเคนตามคำของภิภษุณีสั้ด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะจมนั้” ต้องอาบตั้ทุกกฎ

อนาปตั้ติวาร

ภิภษุณีสต่อไปนั้ไม่ต้องอาบตั้ คือ

๑. ภิภษุณีสรู้ยั้ว่า “ชายไม่กำหนด” จึงส่งเสริม
๒. ภิภษุณีสรู้ยั้ว่า “นางโอรธ จึงไม่รับประเคน” จึงส่งเสริม
๓. ภิภษุณีสรู้ยั้ว่า “นางจะไม่รับประเคนเพราะความเอ็้นดูตระกุล” จึงส่งเสริม
๔. ภิภษุณีสวิกลจรั้ต
๕. ภิภษุณีสตั้บั้ญญั้ติ

๒.๘ สังฆาติเสสลิกขาบทที่ ๗ ว่าด้วยการบอกคั้นพระรั้ตนตรัย

เรื่งภิภษุณีสจั้ณทกาลีสั้

ครั้งนั้ ภิภษุณีสจั้ณทกาลีสั้ทะเลาะกับ ภิภษุณีสจั้หลาย โอรธ ไม่พอใจ จึงกล่าวว้ว่า เราขอบอกลาพระพุทธั้ ขอบอกลาพระธรรม ขอบอกลาพระสงฆ์ ขอบอกลาสิกขา สมณะหญิงจะมีแต่สมณศากยธิดาเหล่านั้ กระนั้หรือ แม้สมณะหญิงเหล่านั้ที่ประพฤตีสั้มีความละอาย มีความระมั้ตระวัง ฝั้การศั้กษาก็ยังมีอยู่ เราจะไปประพฤตีสั้พรหมจรั้ยั้ในสำนักสมณะหญิงเหล่านั้

พระบั้ญญั้ติ

ยา ปน ภิภษุณีส กุปีตา อนตตมนา เอวั วเทยย พุทธั้ ปจจัจจิกขามีสั้ ๗เปฯ สิกข์ ปจจัจจิกขามีสั้ กิณนุมา ว สมณีสโย ยา สมณีสโย สกยธีสโร สนตถณยาปี สมณีสโย ลขุขินีสโย กุกุกจจิกา สิกขากามา ตาสาห์ สนตติเก พรหมจรั้ยั้ จรัสสามีสติ ๗ สา ภิภษุณีส ภิภษุณีสหีส เอวมสส วจนียา มายเย กุปีตา อนตตมนา เอวั อวจ พุทธั้ ปจจัจจิกขามีสั้ ๗เปฯ สิกข์ ปจจัจจิกขามีสั้ กิณนุมา ว สมณีสโย ยา สมณีสโย สกยธีสโร สนตถณยาปี สมณีสโย ลขุขินีสโย กุกุกจจิกา สิกขากามา ตาสาห์ สนตติเก พรหมจรั้ยั้ จรัสสามีสติ ๗ อภิรัมยเย สวากุขาโต รัมโม จร พรหมจรั้ยั้ สมมา พุททสส อนตทกรียายาติ ๗ เอเวจจ สา ภิภษุณีส ภิภษุณีสหีส วุจจมานา ตเถว ปคคณเฑยย สา ภิภษุณีส ภิภษุณีสหีส ยาวตติยั้ สมณุภาสิตพุพา ตสส ปณีสสศคาย ๗ ยาวตติยถเจ สมณุภาสีสยามานา ตั้ ปณีสสศชเชยย อิจเจตตั้ กุสลั้ โน เจ ปณีสสศชเชยย อยมปี ภิภษุณีส ยาวตติยกั้ รัมมึ อาปนนา นิสสารณีสยั้ สังฆาติเสสนตติ ๗²⁵

ก็ภิภษุณีสได้โอรธ ไม่พอใจ กล่าวอยั้งนั้ว่า “ดิฉั้นขอบอกลาพระพุทธั้ ขอบอกลาพระธรรม ขอบอกลาพระสงฆ์ ขอบอกลาสิกขา สมณะหญิงจะมีแต่สมณศากยธิดาเหล่านั้ กระนั้หรือ แม้สมณะหญิงเหล่านั้

²⁵ วิ.ภิภษุณีส.(บาลีสั้) ๓/๗๑๐ / ๓๖

ผู้มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษาก็ยังมีอยู่ เราจะไปประพาศพิภพพรหมจรรย์ในสำนักของสมณะหญิงเหล่านั้น” ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟัง ว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “แม่เจ้า ท่านโกธ ไม่พอใจ ก็อย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า □ดิฉันขอบอกลาพระพุท ขอบอกลาพระธรรม ขอบอกลาพระสงฆ์ ขอบอกลาสิกขา สมณะหญิง จะมีแต่สมณศากยธิดากระนั้นหรือ แม้สมณะหญิง เหล่าอื่นผู้มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษาก็ยังมีอยู่ เราจะไปประพาศพิภพพรหมจรรย์ในสำนักของสมณะหญิงเหล่านั้น” ดังนี้ แม่เจ้า ท่านจงยินดีเถิด พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จงประพาศพิภพพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังยืนยงอยู่อย่างนั้น ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณุภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละเรื่องนั้น ถ้าเธอกำลังถูกสวดสมณุภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละเรื่องนั้นได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละ แม้ภิกษุณีนี้อันต้องธรรมคือสังฆาทิเสส ที่ชื่อว่ายาวตติยกะ นิสสารณียะ²⁶

ลักษณะทวิภังค์

คำว่า โกรธไม่พอใจ คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ ภิกษุณีทั้งหลายที่ได้เห็นได้ยินภิกษุณีกล่าวอย่างนี้ ฟังว่ากล่าวตักเตือน ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้ครั้งที่ ๒ ฟัง ว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้ครั้งที่ ๓ ถ้าเธอสละได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติ ทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินแล้วไม่ว่ากล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีนั่นอันสงฆ์ฟังสวดสมณุภาสน์²⁷

บทภาษณีย์

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

²⁶ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๗๑๐ / ๕๓

²⁷ วิธีสวดสมณุภาสน์และกรรมวาจาสวดสมณุภาสน์ ภิกษุทั้งหลาย ก็สงฆ์ฟังสวดสมณุภาสน์ภิกษุณีนั่นอย่างนี้ คือ ภิกษุณีผู้ฉลาด สามารถฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่า “แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีชื่อนี้โกรธไม่พอใจ กล่าวอย่างนี้ว่า □ดิฉันขอบอกลาพระพุท ขอบอกลาพระธรรม ขอบอกลาพระสงฆ์ ขอบอกลาสิกขา สมณะหญิงจะมีแต่สมณศากยธิดาเหล่านี้กระนั้นหรือ แม้สมณะหญิง เหล่าอื่นผู้มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษาก็ยังมีอยู่ เราจะไปประพาศพิภพพรหมจรรย์ในสำนักของสมณะหญิงเหล่านั้น” เธอไม่ยอมสละเรื่องนั้น ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วฟังสวดสมณุภาสน์ภิกษุณีชื่อนี้เพื่อให้สละเรื่องนั้น นี่เป็นญัตติ

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีชื่อนี้โกรธ ไม่พอใจ กล่าวอย่างนี้ว่า □ดิฉัน ขอบอกลาพระพุท ขอบอกลาพระธรรม ขอบอกลาพระสงฆ์ ขอบอกลาสิกขา สมณะหญิงจะมีแต่สมณศากยธิดาเหล่านี้กระนั้นหรือ แม้สมณะหญิงเหล่าอื่นผู้มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษาก็ยังมีอยู่ เราจะไปประพาศพิภพพรหมจรรย์ ในสำนักของสมณะหญิงเหล่านั้น” เธอไม่สละเรื่องนั้น สงฆ์สวดสมณุภาสน์ภิกษุณีชื่อนี้เพื่อให้สละเรื่องนั้น แม่เจ้ารูปใดเห็นด้วยกับการสวดสมณุภาสน์ภิกษุณีชื่อนี้เพื่อให้สละเรื่องนั้น แม่เจ้ารูปนั้นฟังนี้ แม่เจ้ารูปใดไม่เห็นด้วย แม่เจ้ารูปนั้นฟังทุกท้วง

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๒ ฯลฯ ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๓ ฯลฯ ภิกษุณีนี้อันสงฆ์สวดสมณุภาสน์เพื่อให้สละเรื่องนั้นแล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือความนี้ทั้งนั้นเป็นมตอย่างนี้” จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เมื่อเธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส อาบัติทุกกฏ(ที่ต้อง)เพราะญัตติ อุลลัจจัย(ที่ต้อง)เพราะกรรมวาจา ๒ ครั้ง ย่อมระงับไป

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณียังไม่ถูกสวดสมณภาสน์
๒. ภิกษุณียอมสละ
๓. ภิกษุณีวิกลจริต
๔. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๙ สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๘ ว่าด้วยภิกษุณีโกรธเพราะถูกตัดสินให้แพคตีในอธิกรณ์

เรื่องภิกษุณีจันทกาลี

ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลีถูกตัดสินให้แพคตีในอธิกรณ์หนึ่ง^{๒๘} โกรธ ไม่พอใจ กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะชอบ พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะชัง พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะหลง และพวกภิกษุณิลำเอียงเพราะกลัว”

พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ยา ปน ภิกษุณี กิสมิณฺจิทฺเว อธิกรณฺ ปจฺฉา กตา กุปีตา อนตฺตมฺนา เอวํ วทฺเขยฺย ฉนฺทคา มินิโย จ ภิกษุณีโย ฯเปฯ ภยคามินิโย จ ภิกษุณีโยติ ฯ สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ เอวมสฺส วจฺนียา มายเย กิสมิณฺจิทฺเว อธิกรณฺ ปจฺฉา กตา กุปีตา อนตฺตมฺนา เอวํ อวจ ฉนฺทคามินิโย จ ภิกษุณีโย ฯเปฯ ภยคามินิโย จ ภิกษุณีโยติ อยฺยา โข ฉนฺทาปิ คจฺเจยฺย โทสาปิ คจฺเจยฺย โมหาปิ คจฺเจยฺย ภยาปิ คจฺเจยฺยาติ ฯ เอวณฺจ สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ วุจฺจมาณา ตเถว ปคฺคณฺหยฺย สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ ยาวตฺติยํ สมฺนุภาสิตพฺพา ตสฺส ปฏฺนินิสฺสคฺคาย ยาวตฺติยณฺเจ สมฺนุภาสิตยมาณา ตํ ปฏฺนินิสฺสชฺเชยฺย อิจฺเจตํ กุสฺลํ โน เจ ปฏฺนินิสฺสชฺเชยฺย อยมฺปิ ภิกษุณี ยาวตฺติยํ ธิมฺมํ อาปนฺนา นิสฺสารณฺนียํ สงฺฆาทิเสสนฺติ ฯ^{๒๙}

ภิกษุณีใดถูกตัดสินให้แพคตีในอธิกรณ์หนึ่ง โกรธ ไม่พอใจ จึง กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะชอบ พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะชัง พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะหลง และพวกภิกษุณิลำเอียงเพราะกลัว” ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “แม่เจ้า ท่านเมื่อถูกตัดสินให้แพคตีในอธิกรณ์หนึ่ง โกรธ ไม่พอใจ ก็อย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า □พวกภิกษุณี ลำเอียงเพราะชอบ พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะชัง พวกภิกษุณิลำเอียงเพราะ หลง และพวกภิกษุณิลำเอียงเพราะกลัว แม่เจ้าเองก็ยังมีลำเอียงเพราะชอบบ้าง ลำเอียงเพราะชังบ้าง ลำเอียงเพราะหลงบ้าง ลำเอียงเพราะกลัวบ้าง” ภิกษุณี นั้นอันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือน

^{๒๘} อธิกรณ์หนึ่ง” หมายถึง อธิกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในอธิกรณ์ ๔ (วิ.อ. ๒/๗๑๕/๔๘๐, ดู อธิกรณ์ ๔ ในสิกขาบทวิภังค์แห่งสิกขาบทนี้และใน วิ.ป (पालิ) ๘/๓๔๘/๓๒๓-๓๒๕) อธิกรณ์ หมายถึง เรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการมี ๔ อย่าง คือ

๑. วิวาหาธิกรณ์ การเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย
๒. อนูวาหาธิกรณ์ การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ
๓. อาปัตตาธิกรณ์ การต้องอาบัติ การปรับอาบัติและการแก้ไขตัวเองให้พ้นจากอาบัติ
๔. กิจจาธิกรณ์ กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น ให้อุปสมบท ให้ผ้ากฐิน เป็นต้น (อง.ทุก.อ. ๒/๑๕/๑๒)

^{๒๙} วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๗๑๖ / ๓๙

อยู่อย่างนี้ก็ยั้งยืนยงอยู่อย่างนั้น ภิกษุณี นั้นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงสวดสมณุภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละ เรื่องนั้น ถ้า เธอกำลังถูกสวดสมณุภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้งสละเรื่องนั้นได้ นั้นเป็นการดี ถ้า ไม่สละ แม้ภิกษุณี นี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาติเสสที่ชื่อว่ายาวตติยกะ นิสสารณียะ³⁰

สิกขาบทวิภังค์

ในอธิกรณ์หนึ่ง คือ ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ได้แก่ อธิกรณ์ ๔ อย่าง ๑ คือ (๑) วิวาหาอธิกรณ์ (๒) อนุวาหาอธิกรณ์ (๓) อาปัตตาอธิกรณ์ (๔) กิจจาอธิกรณ์

คำว่า โกรธไม่พอใจ คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ

ภิกษุณีทั้งหลายที่ได้เห็นได้ยินฟังว่ากล่าวตักเตือน ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม่ครั้งที่ ๓ ถ้าเธอสละได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินแล้วไม่ตักเตือน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีนี้นั้น อันภิกษุณีทั้งหลายพึงพามาทำกลางสงฆ์แล้ว ว่ากล่าวตักเตือนเธอแม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม่ครั้งที่ ๓ ถ้าเธอสละได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีนี้นั้นอันสงฆ์พึงสวดสมณุภาสน์

จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติถุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติสังฆาติเสส เมื่อเธอต้องอาบัติสังฆาติเสส อาบัติทุกกฏ(ที่ต้อง)เพราะญัตติ อาบัติถุลลัจจัย(ที่ต้อง)เพราะกรรมวาจา ๒ ครั้ง ย่อมระงับไป

บทภาษณีย์

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีไม่แน่ใจ ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณียังไม่ถูกสงฆ์สวดสมณุภาสน์
๒. ภิกษุณีผู้สละ
๓. ภิกษุณีวิกลจริต
๔. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๑๐ สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๙ ว่าด้วยภิกษุณีมีความประพฤติเลวทราม

เรื่องภิกษุณีอันเตवासินีของภิกษุณีถุลลันนทา

พวกภิกษุณีอันเตवासินีของภิกษุณี ถุลลันนทา อยู่คลุกคลีกัน³¹ มีความประพฤติเลวทราม มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี³² มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน

³⁰ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๗๑๖ / ๕๙

³¹ อยู่คลุกคลีกัน” หมายถึง อยู่คลุกคลีกันกับพวกคฤหัสถ์ทั้งทางกาย เช่นการดำข้าว หุงข้าว บดของหอม ร้อยดอกไม้เป็นต้นและทางวาจา เช่นการช่วยส่งข่าวสาร การชักสือ เป็นต้น (วิ.อ. ๒/๗๒๓/๔๘๐)

³² มีชื่อเสียงไม่ดี” คือมีความเป็นอยู่ที่เสื่อมเสีย มีอาชีพไม่เหมาะสม (วิ.อ. ๒/๗๒๓/๔๘๐)

บรรดาภิกษุผู้มีมกน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุณีโย ปเนว สัมภุจจา วิหรนติ ปาปาจารา ปาปสททา ปาปสีโลกา ภิกษุณีสงฆสส วิเหลสิกา อณวมณณิสสา วชชปฏิจฉาทิกา ฯ ตา ภิกษุณีโย ภิกษุณีหิ เอวมสสุ วจนียา ภคินีโย โข สัมภุจจา วิหรนติ ปาปาจารา ปาปสททา ปาปสีโลกา ภิกษุณีสงฆสส วิเหลสิกา อณวมณณิสสา วชชปฏิจฉาทิกา วิวิจจถยเย วิเวกถยเย ภคินีโน สงโฆ วณณตติ ฯ เอวมจ ตา ภิกษุณีโย ภิกษุณีหิ วุจจมานา ตเถว ปคคณหยเย ตา ภิกษุณีโย ภิกษุณีหิ ยาวตติยัม สมณูภาสิตพพา ตสส ปฏินิสสคคาย ฯ ยาวตติยญ เจ สมณูภาสิยมานา ตัม ปฏินิสสชเชยเย อิจเจตัม กุสลัม โน เจ ปฏินิสสชเชยเย อิมปิ ภิกษุณีโย ยาวตติยัม ธมมัม อापนนา นิสสารณียัม สงฆาติเสสนติ ฯ³³

ก็ภิกษุณีทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีความประพฤติเลวทราม มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน ภิกษุณีเหล่านั้นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังว่ากล่าว ตักเตือนอย่างนี้ว่า “น้องหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีความประพฤติเลวทราม มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน น้องหญิงทั้งหลาย พวกท่านจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญการแยกกันอยู่ของน้องหญิงทั้งหลายเท่านั้น” ภิกษุณีเหล่านั้นอันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่ อย่างนี้ ก็ยังยืนยงอยู่อย่างนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณูภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละเรื่องนั้น ถ้า พวกเธอ กำลังถูกสวดสมณูภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละเรื่องนั้นได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละแม้ภิกษุณีเหล่านี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาติเสสที่ชื่อว่ายาวตติยกะ นิสสารณียะ³⁴

สิกขาบทวิภังค์

คลุกคลีกัน ได้แก่ อยู่คลุกคลีกันทางกายและทางวาจาที่ไม่เหมาะสม

มีความประพฤติเลวทราม คือ ประกอบด้วยความประพฤติเลวทราม

มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย คือ มีกิตติศัพท์เสื่อมเสียขจรไป

มีชื่อเสียงไม่ดี คือ เลี้ยงชีพด้วยมิจจอาชีวะเลวทราม

มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ คือ เมื่อถูกสงฆ์ทำกรรมแก่พวกเดียวกัน ก็คัดค้าน

ปกปิดโทษของกันและกัน คือ ปกปิดความผิดของกันและกันไว้ ภิกษุณีทั้งหลายที่ได้เห็นได้ทราบฟังว่ากล่าวตักเตือน ฟังว่ากล่าวตักเตือนพวกเธอแม้ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวตักเตือนพวกเธอแม้ครั้งที่ ๓ ถ้าพวกเธอ สละได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีเหล่านั้นอันสงฆ์ฟังสวดสมณูภาสน์ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติถุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติสังฆาติเสส เมื่อเธอต้อง

³³ วิ.ภิกษุณี.(บาลี) ๓/๗๒๒ / ๔๑

³⁴ วิ.ภิกษุณี.(ไทย) ๓/๗๒๒ / ๖๔

อาบัติสังฆาทิเสส อาบัติทุกกฏ(ที่ต้อง)เพราะญัตติ อาบัติอุลลัจจัย(ที่ต้อง)เพราะกรรมวาจา ๒ ครั้ง ย่อมระงับไป
สงฆ์พึงสวดสมณูภาสน์ภิกษุณี ๒-๓ รูปคราวเดียวกัน ไม่พึงสวดสมณูภาสน์ ภิกษุณีมากกว่านั้นคราวเดียวกัน
บทภาชนีย์

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีไม่แน่ใจ ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรม
ที่ทำไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณียังไม่ถูกสวดสมณูภาสน์
๒. ภิกษุณีผู้สละ
๓. ภิกษุณีวิกลจริต
๔. ภิกษุณีมีจิตฟุ้งซ่าน
๕. ภิกษุณีกระสับกระส่ายเพราะเวทนา
๖. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๑๑ สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๑๐ ว่าด้วยการยุยงส่งเสริมให้ภิกษุณีประพฤติเลวทราม

เรื่องภิกษุณีอุลลันนทา

ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันนทากล่าวกับ ภิกษุณีทั้งหลายผู้ถูกสงฆ์สวดสมณูภาสน์แล้วอย่างนี้ว่า “แม่เจ้า
ทั้งหลาย พวกท่านจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าแยกกันอยู่ ภิกษุณีเหล่าอื่นผู้มีความประพฤติอย่างนี้ มีกิตติศัพท์
อย่างนี้ มีชื่อเสียงอย่างนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกันก็มีอยู่ในสงฆ์ สงฆ์ก็ไม่ได้ว่ากล่าว
ภิกษุณีเหล่านั้นเลย สงฆ์ได้แต่ว่ากล่าวพวก ท่านเหล่านั้นด้วยความดูหมิ่นเหยียดหยาม ด้วยความไม่พอใจ ด้วย
การข่มขู่ เพราะพวกท่านอ่อนแออย่างนี้ว่า □น้องหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีความประพฤติ เลวทราม มี
กิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน น้องหญิง
ทั้งหลาย พวกท่านจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญการแยกกันอยู่ของน้องหญิงทั้งหลายเท่านั้น”

พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ เอวมสฺส วจฺนียา มายเย เอวํ อวฺจ สํสฺสุธา ว อยฺเย ตฺเมห วิหฺรตฺต มา ตฺเมห
นानา วิหฺรตฺต สฺนติ สงฺฆเ อณฺญาปิ ภิกษุณีโย เอวาจารา เอวํสทฺทา เอวํสิโลกา ภิกษุณีสงฺฆสฺส วิหฺลิกา
อณฺณมณฺณิสฺสา วชฺชปฏิจฺฉาทิกา ตา สงฺโฆ น กิณฺจิทฺถ อาท ตฺเมหเยว สงฺโฆ อณฺญาเย ปริภเวณ อกฺขนฺติ
ยา เวภฺสสา ทุพฺพลยา เอวมาท กิณฺนิโย โข สํสฺสุธา วิหฺรนฺติ ปาปาจารา ปาปสทฺทา ปาปสิ
โลกา ภิกษุณีสงฺฆสฺส วิหฺลิกา อณฺณมณฺณิสฺสา วชฺชปฏิจฺฉาทิกา วิวิจฺจยฺเย วิเวกฺญเวย กิณฺนินํ สงฺโฆ
วณฺณเฑตีติ ฯ เอวณฺจ สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ วุจฺจมานา ตเถว ปคฺคณฺเฑหฺย สา ภิกษุณี ภิกษุณีหิ
ยาวตฺตียํ สมณูภาสิตพฺพา ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย ฯ ยาวตฺตียณฺเจ สมณูภาสิตฺยมานา ตํ ปฏฺินิสฺสชฺ

เชยย อิจเจตํ กุสลํ โน เจ ปฏินิสสชเชยย อยมปิ ภิกขุณี ยาวตติยกํ ธมมํ อาปนฺนา นิสสารณียํ สงฺฆาทิเสสนติ ฯ³⁵

ก็ภิกษุณีใดกล่าวอย่างนี้ว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงอยู่คลุกคลีกัน อย่าแยกกันอยู่ ภิกษุณีเหล่าอื่นผู้มีความประพฤติอย่างนี้ มีกิตติศัพท์อย่างนี้ มีชื่อเสียงอย่างนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกันไว้ก็มีอยู่ในสงฆ์ สงฆ์ก็ไม่ได้ว่ากล่าวพวกเธอเลย สงฆ์ได้แต่ว่ากล่าว พวกท่านเท่านั้นด้วยความดูหมิ่นเหยียดหยาม ด้วยความไม่พอใจ ด้วยการข่มขู่ เพราะพวกท่านอ่อนแอ อย่างนี้ว่า “น้องหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีความประพฤติเลวทราม มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี มักเบียดเบียน ภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน น้องหญิงทั้งหลาย พวกท่านจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญการแยกกันอยู่ของน้องหญิงทั้งหลายเท่านั้น” ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “น้องหญิง ท่านอย่ากล่าวอย่างนี้ว่า □น้องหญิงทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกัน อย่าแยกกันอยู่ ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นผู้มีความประพฤติอย่างนี้ มีกิตติศัพท์อย่างนี้ มีชื่อเสียงอย่างนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษกันไว้ก็มีอยู่ในสงฆ์ สงฆ์ก็ไม่ได้ว่ากล่าวภิกษุณีเหล่านั้นเลย ได้แต่ว่ากล่าวพวกท่านเท่านั้นด้วยความดูหมิ่นเหยียดหยาม ด้วยความไม่พอใจ ด้วยการข่มขู่ เพราะพวกท่าน อ่อนแอ อย่างนี้ว่า □น้องหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีความประพฤติเลวทราม มีกิตติศัพท์ในทางเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกันและกัน น้องหญิงทั้งหลาย พวกท่านจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญการแยกกันอยู่ของน้องหญิงทั้งหลายเท่านั้น” ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังยืนยงอยู่อย่างนั้น ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณุภาสน์จนครบ ๓ ครั้งเพื่อให้สละเรื่องนั้น ถ้าเธอกำลังถูกสวดสมณุภาสน์กว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละเรื่องนั้นได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สละ แม้ภิกษุณีนี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาทิเสสที่ชื่อว่ายาวตติยกะ นิสสารณียะ³⁶

สิกขาบทวิภังค์

คำว่า เหยียดหยาม ได้แก่ ความหยาบคาย คำว่า ด้วยการข่มขู่ ได้แก่ ด้วยการกำราบ

คำว่า เพราะพวกท่านอ่อนแอ คือ เพราะความไม่มีพวก วิธีสวดสมณุภาสน์และกรรมวาจาสวดสมณุภาสน์เหมือนสิกขาบทก่อน

บทภาชนีย์

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ไม่สละ ภิกษุณีไม่แน่ใจ ไม่สละ ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีไม่แน่ใจ ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุณียังไม่ถูกสวดสมณุภาสน์

³⁵ วิ.ภิกขุณี.(บาลี) ๓/๗๒๘ / ๔๗

³⁶ วิ.ภิกขุณี.(ไทย) ๓/๗๒๘ / ๖๙

๒. ภิกษุณีผู้สละ
๓. ภิกษุณีวิกาลจรีต
๔. ภิกษุณีต้นบัญญัติ

๒.๑๒ สรุปท้ายบท

สังฆาติเสสของภิกษุณีสงฆ์มีการแบ่งกลุ่มอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอสาธารณ สังฆาติเสสที่แสดงไว้ใน ภิกษุณีวิภังค์นี้ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. ตั้งแต่สิกขาบทที่ ๑ - ๖ ชื่อว่า ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในกลุ่มนี้ ต้องอาบัติสังฆาติเสสในขณะที่ล่วงละเมิด และต้องถูกขับออกจากหมู่³⁷

๒. ตั้งแต่สิกขาบทที่ ๗ - ๑๐ ชื่อว่า ยาวตติยกะ นิสสารณียะ ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในกลุ่มนี้ ต้องอาบัติสังฆาติเสสต่อเมื่อ ยืนยืนอยู่นสงฆ์สวดสมณุภาสน์ครบ ๓ ครั้ง และต้องถูกขับออกจากหมู่³⁸

ความต่างกันระหว่างสังฆาติเสสกันต์ของภิกษุณีสงฆ์กับของภิกษุสงฆ์ที่ชัดเจน คือ เรื่องการอยู่กรรม เพื่อให้พ้นจากอาบัติสังฆาติเสส ภิกษุณีผู้ต้อง อาบัติสังฆาติเสสแล้วประสงค์จะพ้นจากอาบัติ เพียงแต่ขอปัก ขมานัตต่อภิกษุณีสงฆ์ ประพฤติขมานัต ๑๕ ราตรีแล้วก็สามารถขออภัยโทษต่อภิกษุณีสงฆ์ได้ ส่วนภิกษุผู้ต้อง อาบัติสังฆาติเสสแล้ว รู้ว่าเป็นอาบัติ รู้ว่าตัวเองยังไม่ได้อยู่กรรม ไม่มีอุปสรรค อันตราย อยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ แต่ปกปิดไว้ ประสงค์จะพ้นจากอาบัติ ต้องอยู่ปริวาสเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้ ต่อจากนั้น ต้องประพฤติ ขมานัตอีก ๖ ราตรี แล้วจึงสามารถขออภัยโทษต่อภิกษุสงฆ์ได้

๒.๑๓ คำถามท้ายบท

๑. ภิกษุณีต้องอาบัติสังฆาติเสส จะต้องอยู่ปริวาสหรือไม่อย่างไร อธิบาย
๒. ภิกษุณีต้องอาบัติสังฆาติเสสของภิกษุได้หรือไม่อย่างไร อธิบาย
๓. ถ้าภิกษุณีมีเรื่องกับฆราวาสมีคำพิพากษาถึงที่สุดต้องอาบัติอะไรหรือไม่ อธิบาย

๒.๑๔ เอกสารอ้างอิงประจำบท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาฯ

พระวินัยปิฎก มหาวีภังค์ ภาค ๑-๒, และภิกษุณีวิภังค์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . พุติย-ตติยสมันตปาสาทิกามหาจุฬารรณกถา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ปฐมสมันตปาสาทิกา แปล ภาค ๑-๓. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๓๕.

³⁷ (กจข.อ. ๓๔๗)

³⁸ (กจข. อ. ๑๗๔, ๓๔๗)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ผู้จัดทำ. มหาจุฬาเตปิฎกั ๒๕๐๐ เล่ม ๑-๘. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ศาสนา
๒๕๑๓

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้จัดทำ.สมนุตปาสาทิกา มหาจุฬาอฎฐกถา (ปฐโม,ทุติโย,ตติโย ภาโค).
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๒.

_____. กงขาวิตรณัปุราณ-อภินวฎีกา. กรุงเทพมหานคร : วิญญาน,๒๕๓๒.

_____. กงขาวิตรณั. กรุงเทพมหานคร : วิญญาน, ๒๕๓๒.